

Odgovornost za ugradnju rodno inkluzivne komponente u oblast smanjenja rizika od prirodnih nepogoda

Zorica Mršević*, Svetlana Janković**

Prirodne nepogode proizvode negativne posledice za celu pogođenu zajednicu ali je njihov uticaj na žene i ranjive kategorije stanovništva mnogo intenzivniji, npr. smrtnost žena tokom vanrednih situacija mnogo je veća nego smrtnost muškaraca. Brojni su razlozi, nedostatak fizičke snage i neophodnih veština, rodne uloge koje podrazumevaju ograničenu mogućnost donošenja odluka i delanja, ograničenu mobilnost, naročito žena sa decom, trudnica, starijih žena, žena i dece sa invaliditetom. U vanrednim situacijama one često postaju žrtve porodičnog i seksualnog nasilja, žrtve trgovine ljudima i drugih oblika kriminaliteta i eksploatacije naročito kada su izmeštene iz svojih domova i razdvojene od svoje porodice. Ranjivost žena znači i otežan pristup resursima ključnim za preživljavanje i oporavak nakon elementarnih nepogoda. Teret različitih životnih relacija u vanrednim situacijama najčešće pada na žene i povećava njihovu odgovornost za brigu o drugim članovima porodice što dodatno pogoršava položaj žena i utiče na stepen njihove ranjivosti. Zato je prilikom planiranja prevencije i upravljanja vanrednim situacijama/elementarnim nepogodama, potrebno odgovorno sprovesti rodnu analizu kapaciteta, ranjivosti i resursa različitih grupa stanovništva.

Odgovornosti i obaveze jedinica lokalne samouprave za zaštitu životne sredine u sklopu reagovanja u vanrednim situacijama, su veoma velike i brojne, regulisane nizom zakona ali za realizaciju tih odgovornosti potrebno je obezbediti bolje institucionalne, tehničke, kadrovske i finansijske kapacitete. Takođe, uloga i odgovornosti žena u aktivnostima zaštite životne sredine je značajna. Uključivanje žena u politike upravljanja rizicima ima za cilj poboljšanje opšteg položaja žena u okviru zajednica u kojima žive kroz angažovanje njihovih kapaciteta i veština pre, tokom i nakon opasnosti. Dosadašnja isku-

* doktor pravnih nauka, naučna savetnica Instituta društvenih nauka u Beogradu, Centar za pravna istraživanja, zmrsevic@idn.org.rs

** magistar bezbednosti, ekspertkinja za rod i bezbednost, svetlana.jankovic.cacak@gmail.com

stva ukazuju da su žene u lokalnim samoupravama veoma zainteresovane za pitanja očuvanja prirodnih resursa kao neophodnih uslova za život i zdravlje lokalne zajednice. Uprkos toga one za sada čine svega 19%, a muškarci 81% članstva opštinskih/gradskih veća, što znači da samo jedna žena na svaka četiri muškarca ima šansu da postane članica opštinskog/gradskog veća.

U oblasti društvenih odnosa neophodna primena savremenih, rodno egalitarno odgovornih organizacionih modela uključivanja žena kao akterki odlučivanja i delanja u sve faze reagovanja na nepogode, prevenciju, pripremljenost, reagovanje i obnovu. U kontekstu rodne nejednakosti žene sada imaju ograničen uticaj i kontrolu, bez obzira na to što poseduju veštine i kapacitete za reagovanje na krizu i oporavak. Zato odgovornost za zaštitu ljudskih prava i promovisanje rodne ravnopravnosti moraju biti u fokusu svih aktera smanjenja rizika i izgradnje otpornosti društva na katastrofe. Konkretno, potrebno je uspostaviti sistem obaveznog uključivanja žena u institucije i tela koja su nadležna za upravljanje vanrednim situacijama (krizne štabove na lokalnom nivou), jedinice civilne zaštite na lokalnom nivou i strukture u okviru Sektora za vanredne situacije. Na nacionalnom, ali i lokalnom nivou potrebno je odgovorno definisati mere za ostvarivanje rodne ravnopravnosti tokom saniranja posledica elementarnih nepogoda i definisati indikatore kojima bi se pratila ugroženost žena i muškaraca, ali i efekti mera sanacije i obnove na žene i muškarce. U skladu s tim, sve podatke o ugroženosti stanovništva i šteti izazvanoj elementarnim nepogodama potrebno je razvrstati po polu i analizirati u cilju identifikacije rodničkih aspekata uticaja. Potrebno je odgovornije i efikasnije raditi na uključivanju, informisanju i motivisanju stanovništva, posebno žena u odlučivanju i upravljanju prirodnim resursima, zaštitom životne sredine i prevenciji rizika od prirodnih katastrofa. Rodna komponenta u lokalnim zajednicama prepoznata kao neophodna u oblasti smanjenja rizika od katastrofa s obzirom na razvoj sektora zaštite i spasavanja i njegove stalne promene u cilju poboljšanja bezbednosti rodna osetljivost u vanrednim situacijama nije adekvatno implementirana. Odgovornost svih zainteresovanih strana jeste kontinuiran rad na ugradnji rodno osetljive komponente u sva planska dokumenta i na njima sprovedene aktivnosti, od opštine, grada do republike.

Ključne reči: odgovornost za rodnu inkluziju, prirodne nepogode, ranjivost žena, odgovornost za smanjenje rizika od katastrofa, nacionalni i lokalni nivo, obavezno uključivanje žena

Napomena: ovaj tekst je nastao kao deo projekta: „Društvene transformacije u procesu evropskih integracija - multidisciplinarni pristup“, koji je finansiran od strane Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj, br. III 47010. Projekat implementira Institut društvenih nauka u Beogradu.